

Interaktívne konzultácie manažérov kvality ovzdušia a ďalších zástupcov projektu LIFE IP s účastníkmi konferencie (okružle stoly podľa regiónov)

Konzultácie pri okrúhlych stoloch moderovali manažéri kvality ovzdušia z daného kraja, zápisy boli spracované na základe výstupov zástupcov projektu LIFE IP (koordinačnej jednotky projektu, respektíve Ministerstva životného prostredia SR). Podkladom pre diskusiu bol tzv. katalóg opatrení pre Programy na zlepšenie kvality ovzdušia, ktorý obsahuje návrhy opatrení a ďalšie podrobnosti pre ich prípravu a implementáciu za jednotlivé kategórie, resp. zdroje znečisťovania ovzdušia. Návrh spracovala koordinačná jednotka LIFE IP v spolupráci s ďalšími odborníkmi s Ministerstva životného prostredia SR a Slovenskej agentúry životného prostredia (SAŽP). Všetci účastníci konferencie, resp. konzultácií, môžu k návrhu poslať písomné pripomienky.

BANSKOBYSTRICKÝ KRAJ

- V BBSK sa nachádza ORKO Banská Bystrica, Jelšava a od roku 2021 nové ORKO – Žarnovica, pričom primárny zdroj znečistenia zatiaľ nebol identifikovaný.
- **OSVETA:**
 - Opatrenie, ktoré je neustále potrebné aplikovať a podporovať, nakoľko mnoho občanov a rozhodujúcich orgánov stále nemá dostatočné povedomie o rizikách, ktoré znečistené ovzdušie spôsobuje.
 - Najdôležitejší a najväčší dopad bude mať zmena správania občanov, preto je tu vždy priestor na zlepšenie poskytovaných informácií čo do množstva tak aj do kvality.
 - Pozitívnym nástrojom zmeny správania (aj vykurovania) marginalizovaných skupín je terénna sociálna práca a systematická environmentálna výchova všetkých skupín obyvateľstva.
 - Z pohľadu SIŽP – riešia právnické osoby, úroveň povedomia u nich je na rôznej úrovni ale vo väčšine prípadov sa snažia budovať environmentálne povedomie vo firmách a niekedy idú aj nad rámec zákona, niektoré firmy preukázali ochotu komunikovať s občanmi a vysvetľovať čo, ako a prečo robia (deň otvorených dverí a pod.).
 - Objektívne informácie sú niekedy ťažko resp. menej dostupné, umiestnenie monitorovacích staníc nie je vo veľa prípadoch optimálne (SIŽP môže žiadať o presun stanice).
 - Otázka EIA/SEA – hodnotitelia sú platení zadávateľom – **systemová chyba** – môže to ovplyvňovať výsledky, ktoré môžu byť „prikrášlené“, je to netransparentný proces.
 - Zvolen – hoci neboli potvrdené zlé výsledky, občania „vidia“ odkiaľ pochádza znečistenie (Kronošpan), bolo by vhodné oblasť bližšie preskúmať, keďže je tu možných viacero zdrojov znečistenia.
 - Žarnovica – komunikácia s veľkými zdrojmi je vcelku dobrá, ale niektoré veci okresné úrady nevedia potlačiť, každý si rieši najmä svoje záujmy, občania majú záujem o tému ale obracajú sa skôr na mesto ako na OÚ – ľudia riešia iba to čo „vidia a cítia“ a čo je blízko, iné ich nezaujíma.
 - **Kvalita životného prostredia vs. rozvoj** – OÚ tlačia na firmy, aby si dávali EIA robiť aj keď ju nepotrebuje, ale firmy to odmietajú.

- **PRAŠNOSTĚ:**

- Sme pomerne zelená krajina ale stále máme makropolia, kde chýba zelená infraštruktúra – priestor na zlepšenie.
- Identifikačný list opatrenia (ILO) – návrh opatrenia – obmedzenie výrubu alejí a ich náhradná výsadba + kropiace vozidlá, zníženie individuálnej dopravy, verejná osobná doprava (VOD);
- **Udržateľný mestský rozvoj** – priestor pre implementáciu opatrení.
- Údržba ciest a zametanie – priestor na zlepšenie spolupráce s cestármi a technickými službami (mestami), tie sa však často ohradzujú nedostatočnými finančnými prostriedkami a personálnymi kapacitami na realizáciu týchto opatrení – treba viac vyjednávať a dávať do popredia zdravotné dopady.
- Propagovať aj v médiách, že možno aj menej viditeľné a „pekné“ opatrenia majú svoj výrazný dopad – napr. zametanie ulíc môže mať väčší dopad ako zateplenie kult. domu (z hľadiska kvality ovzdušia).

- **PRIEMYSEL A ENERGETIKA:**

- Väčší dôraz klásť na to, kde budú vznikať nové priemyselné parky (blízkosť k sídliskám, úradnosť pôdy a pod.).

- **DOPRAVA:**

- Výstavba obchvatov, ako jedno z možných opatrení (ale doprava generuje dopravu – možný negatívny efekt).
- Dôraz na rozvoj železničnej dopravy a prepájanie rôznych druhov VOD, aby bola efektívna nadväznosť spojov (zvýšenie pohodlia pre cestujúcich je kľúčové, inak z áut nepresadnú).
- Regulačné politiky, vypínanie motorov pri státi atď.

- **VYKUROVANIE:**

- Najst' spôsob ako motivovať ľudí (kolaudácia – nový zákon o ovzduší, osveta..).
- dotačné schémy potrebné podporovať (energetická chudoba, rómske osady – koho je to zodpovednosť?).

- **Ďalšie opatrenia:**

- **Dobry územný plán** môže byť podporou pre realizáciu mnohých opatrení.
- **Jasné vymedzenie oblastí na obytné a priemyselné.**
- K tvorbe územného plánu majú možnosť sa vyjadriť aj podniky a fabriky – nedovoliť výstavbu obytných objektov v blízkosti priemyslu.

- **Prekážky v zlepšovaní kvality ovzdušia:**

- Nezáujem občanov
- Nejasné kompetencie
- Povinnosti kompetentných orgánov
- Zverejňovanie a dostupnosť informácií
- Nedostatočné personálne kapacity na úradoch

- **Príležitosti pri zlepšovaní KO:**

- Vzdelávanie od najmenších
- Vzdelávanie sa a vzdelávanie dospelých
- Finančné zdroje
- Iniciatíva „učiace sa mestá“

BRATISLAVSKÝ, NITRIANSKY A TRNAVSKÝ KRAJ

PRÍPRAVA PZKO NA ÚROVNI OKRESNÝCH ÚRADOV V SÍDLE KRAJA:

- Problematické je čakanie na podklady k tvorbe PZKO od Slovenského hydrometeorologického ústavu (ďalej SHMÚ).
- Nutnosťou sú informácie o významných znečisťovateľoch ovzdušia a ich podieloch na znečisťovaní.
- Je potrebné zamerať sa na opatrenia, ktoré reálne pomôžu zlepšiť kvalitu ovzdušia v priebehu 3 rokov.
- Opatrnosť, či je reálne pripraviť návrh PZKO do konca tohto roka, nakoľko ide o proces, ktorý má svoje logické trvanie (v rozsahu minimálne pol roka až rok).
- Memoranda o spolupráci s VÚC na príprave PZKO
- Je nutné vypracovať časový harmonogram prípravy návrhu PZKO vrátane podávania písomných pripomienok k nemu (*Aarhuský dohovor*).

OPATRENIA:

- Katalóg opatrení – veľké zdroje (vrátane veľkochovov a spracovania odpadu), vykurovanie domácností, doprava.
- Opatrenia doprava – merateľné indikátory. Je potrebné vybrať správne opatrenia v jednotlivých regiónoch, treba robiť ich odpočty na ročnej báze.
- Najvyšší podiel PM (prachových častíc) tvorí, vykurovanie domácností, za ktoré sme boli žalovaní.
- Bude potrebný výklad nového zákona aj s komentárom.
- Opatrenia treba poňať komplexnejšie – vysvetlené na príklade školy, ktorá bola SZZO (vykurovanie – mala 4 kotle), nové školy by už mali mať aspoň solárne panely.

FINANCOVANIE:

- Chýba košík s peniazmi na ich financovanie.
- Obce musia o dotácie „súťažiť“ v rámci dopytových výziev (Európske a štrukturálne investičné fondy, Environmentálny fond).
- Komplementárne EÚ zdroje + slovenské zdroje – pripravuje sa toto technické riešenie.

PRÍPRAVA PZKO V BRATISLAVE:

- Pracovné skupiny pre aglomeráciu a aj zónu boli vytvorené podľa Štatútu, VZZO (Slovnaft, Volkswagen, ZEVO (OLO)) poskytli návrhy emisných plánov.
- VZZO dodá okresnému úradu v sídle kraja zoznam opatrení, ktoré zrealizujú do 3 rokov.
- Dobrá prax v komunikácii počas uplynulých 2 rokov.

PRÍPRAVA PZKO V TRNAVE:

- V prípade kraja v rámci určenia rizikových oblastí ide o paradox – kraj má vysoký podiel plynofikovaných obcí. Problematické sú lokálne kúreniská a doprava. Vhodným opatrením v PZKO by mohlo byť pre rizikové obce aj vytvorenie databázy MZZO.
- OÚ nemá informácie od SHMÚ o VZZO, vytipuje si ich.
- Perspektíva – výsadba zelene zo zdrojov VÚC, ktorá je všade použiteľným a zároveň unikátnym opatrením.

ORKO:

- Správa o kvalite ovzdušia v Slovenskej republike v roku 2022 vyjde ku 30. 6. 2023.

- **Nitriansky kraj** – Plášťovce (PM_{2,5} a benzo(a)pyrén) – prekročenie limitnej a cieľovej hodnoty v roku 2022, bude potrebné vydať program do 31. 12. 2024.
- **Bratislavský a Trnavský kraj** – limitné a cieľové hodnoty za obdobie posledných 3 rokov neboli prekročené. Vo všetkých 3 krajoch boli namodelované rizikové oblasti. Je potrebné, aby Odbor ochrany ovzdušia MŽP SR presne definoval, čo znamená najvyššia rizikovosť v kontexte RO. BSK, NSK a TTSK nie sú kraje pod Žalobou.

LOKÁLNE VYKUROVANIE:

- Živo diskutovaná bola vysoká cena palivového dreva a vývoz dreva do zahraničia. Sme krajina lesov, krajina dreva a 2/3 z vyťaženého dreva smeruje do zahraničia. Štát by mal regulovať cenu palivového dreva. Je nutné zamerať sa na sociálne skupiny, ktoré nemajú príjem alebo ho majú veľmi nízky. „Občan si nemôže dovoliť kúpiť nový kotol, ak nemá peniaze ani na palivové drevo.“
- V ČR podporujú v rámci dotácií výmenu kotlov vrátane komínových a spalinových ciest.
- Čistenie komína – priemet do poistenia domu.
- Nemáme zmonitorované zdroje (MZZO) na úrovni obcí. Požiarnici disponujú časťou týchto informácií.
- Nová legislatíva účinná od r. 2027 – databáza MZZO v NEIS (veľa domov nemá súhlas na prevádzku MZZO).
- Kontroly na základe podnetu sú nesystematické.
- Plošný skrining zdrojov tiež nebude riešením.
- Je potrebné posilniť aj Zákon o ochrane pred požiarimi a sprísniť kontroly spotrebičov a zariadení.

VÚC:

- Možnosť podporovať výsadbu zelene, eliminovať prašnosť v okolí škôl.
- Nové kompetencie - §45 zákona o ochrane ovzdušia, aktívna spolupráca na príprave PZKO.
- Naznačená bola téma prípravy Memoranda o spolupráci s VÚC na príprave PZKO.
- Integrovaná územná stratégia (2021-2027) – medzi priority BSK patrí doprava.
- Financovanie opatrení – z akých zdrojov?

OBCE:

- Je potrebné navýšiť financovanie preneseného výkonu štátnej správy na obce a aj na okresné úrady.
- Združovanie obcí ako v ČR, jeden starosta.
- 200 kominárov je pre Slovensko málo.

OSVETA:

- Z pohľadu Zelenej linky je potrebné aktivity smerovať na starostov.
- Naši MKO uskutočnili vyše 2000 stretnutí na úrovni miest a obcí.

ÚLOHY PRE PROJEKT A ODBOR OCHRANY OVZDUŠIA MŽP SR, VYPLÝVAJÚCE ZO SPOLOČNEJ DISKUSIE:

POPULAIR:

- Vypracovať časový harmonogram prípravy PZKO – I. návrhu.
- Spoločné stretnutie MKO s OÚSK a VÚC.
- Memorandum o spolupráci na príprave PZKO s VÚC
- Pripraviť balíček pre obce.
- Osveta pre starostov.

SHMÚ:

- Podklady k PZKO.
- Prehľad najväčších SZZO a VZZO v regiónoch aj s podielmi.

OOO MŽP SR:

- Aktualizácia Metodického pokynu pre prípravu PZKO.
- Definovať najvyššiu rizikovosť z pohľadu lokálnych kúrenísk.
- Výklad zákona aj s komentárom pre okresné úrady v sídle kraja.
- Výklad zákona aj s komentárom pre obce.

TRENČIANSKY KRAJ

Hlavné výstupy z diskusie:

- **Problém s financiami v určitých oblastiach. Ľudia by aj chceli páliť kvalitné palivo, ale nemajú na to zdroje.**
- **Administratívna záťaž pri vybavovaní dotácií odrádza ľudí od podávania žiadostí (hlavne seniorov bez počítača).**
- **Ak ľudia aj majú špičkové kotle, často ich nevedia správne prevádzkovať.**
- **Je potrebná databáza vykurovacích zariadení v obci, aby sa dali prijať adresnejšie riešenia. S databázou by mohli pomôcť starostovia.**
- **Starostovia nechcú chodiť kontrolovať problémových občanov lebo sa boja o svoje postavenie v komunite. Ministerstvo by mohlo pripraviť oficiálny list adresovaný občanom, aby situáciu starostom uľahčil.**

Priebeh diskusie:

Problémy spojené s vykurovaním:

- Pozitívom opatrení je, že sú často zamerané naprieč odvetviami a nie len na ovzdušie, takže riešia častokrát viacero problémov.
- Ľudia aj vedia, že nemajú spaľovať odpad ale s financiami majú najväčší problém. Plus potom menej platia za odvoz odpadu, tak je to pre nich výhodnejšie. Nie všetky obce sú plynofikované, tak kúria len tuhým palivom.
- V okolí Púchova si posúvajú dobrú skúsenosť s tepelnými čerpadlami. Skôr vnímajú administratívnu záťaž vybavovania dotácií ale postupne sa to zlepšuje.
- Problém pri biomase, ak nemajú automatický kotol, je s obsluhou. Ľudia majú problém efektívne obsluhovať svoje kotle, aj keď majú špičkové zariadenie.
- Dotácie sú častokrát nedosiahnuteľné pre nízkopríjmové skupiny obyvateľov lebo požadujú, aby mali ľudia vstupný kapitál do určitej výšky, a to často nemajú.
- Obnov dom – väčšinou sú to starší ľudia, ktorí majú problém používať počítač a nemajú dostatok financií. Musia mať 30 % vlastných zdrojov, a to je problém.
- Tam, kde sa plynifikovalo, majú novšie kotle.

Viete si predstaviť, že tam kde je plyn, by sa na určité obdobie zakázalo pevné palivo?

- Určite nie, aj tak by pálili drevom. Často kúria aj plynom, aj drevom. Drevo je stále lacnejšie.
- Nové zástavby nepália nekvalitné palivo, nechcú si znehodnotiť zariadenie. Staršie domy sú problém.

Vedeli by ste zistiť v obciach, kto je problémový kurič?

- Áno, poznajú problémových občanov. V minulosti bol veľký problém s riešením podnetov na znečisťovanie ovzdušia, ale nový zákon umožňuje vstup do domácností a je nastavený spôsob takéhoto riešenia problému v spolupráci so SIŽP – pri opakovanom podnete (stery z komínov, ktoré bude vykonávať SIŽP alebo iná oprávnená osoba).
- Opatrenia by mali byť adresné, mať jasné pravidlá. Nato je však treba mať databázu vykurovacích zariadení, aby sa adresnejšie dali nastaviť podmienky kontroly a možnosti výmeny zdrojov. S databázou by mohli pomôcť starostovia a primátori. Každá obec, ak je dostupná dotácia, by oslovila jednotlivo občanov, nech dajú vedieť, aké majú kotle a či by mali záujem o výmenu. Keby sme mali konkrétne údaje, ľahšie by sa dali nastaviť aj dotácie, spraviť modelovania atď.
- Aj v PZKO musia byť konkrétne opatrenia, ktoré sú merateľné. Starosta by listom oslovil občanov, aký majú kotol a vytvorila by sa databáza o spaľovacích zariadeniach v domácnosti. V prípade, ak by sa spustila v budúcnosti dotácia na výmenu kotlov, budú mať starostovia databázu už pripravenú.
- Pri sčítaní domov nemohli do obydľí prísť preveriť, aké majú ľudia zariadenie. Spoliehali sa na údaje z kolaudačných konaní.
- Dobrovoľní hasiči majú nové školenia na kontrolu vykurovacích zariadení raz za 5 rokov, vykonávajú hlavne preventívne kontroly.
- Keby sme mali konkrétne údaje, ľahšie by sa dali nastaviť aj dotácie, spraviť modelovania atď.

Oslovili vás z obce, kde nie sú plynofikovaní a poprosili o osvetovú činnosť (školenie o kvalite palivového dreva)?

- V Kostolnej v Záríečí – prišlo asi 15 ľudí, čo je úspech. Bežne príde do 5 ľudí.
- Aj weby obcí si môžu dať info o ovzduší a šíriť osvetu.
- Porady so starostami na okresných úradoch mávajú cca 4x do roka a dali by sa im poskytnúť info o ovzduší a poprosiť ich, aby to šírili ďalej.
- Starostovia vedia už teraz odkontrolovať spaľovacie zariadenie, kvalitu používaného paliva. Ale bude tam aj psychologický faktor, že sa budú môcť robiť stery z komínov a hádam to bude stačiť, aby občania zmenili svoje škodlivé správanie.
- Ministerstvo pripraví oficiálny list, ktorý sa zašle občanovi, aby starostovia nemuseli byť v zlom svetle, že naháňajú ľudí. Toto by mohlo podnietiť psychologicky ľudí k tomu, aby pálili len to, čo majú (list pred vykurovacou sezónou).
- SHMÚ adresnejšie modeluje rizikové oblasti. Pre PZKO je nutné vedieť, ktoré obce to sú, a ktorých sa to netýka.
- Dotácie by mali ísť prioritne obciam, ktoré nie sú plynofikované.

Problémy spojené s dopravou:

- Prievidza – cez obec idú dve cesty prvej triedy a plánuje sa urobiť obchvat, aby to nešlo priamo cez mesto. Bojnice to brzdili, ale už sa to posúva.

- Komunikácia naprieč sektormi veľmi nefunguje, životné prostredie sa vynecháva z diskusií o projektoch, v komisiách často chýba odbornosť a celkove chýba diskusia medzi jednotlivými oddeleniami na okresných (obecných) úradoch.
- Na magistráte v BA spravili pracovnú skupinu pre ochranu ovzdušia, zakomponovali tam aj iné oddelenia a komunikovali spoločne o tejto téme. Celkom sa to osvedčilo.
- Znečistené ovzdušie je problém aj územného plánu. Keď je niekde zlé ovzdušie, nemali by sa tam postaviť ďalšie zdroje znečisťovania ovzdušia, malo by sa tak diať iba v súlade s územným plánom. U veľkých a stredných zdrojov znečisťovania ovzdušia prebieha aj územné konanie, u malých zdrojov iba stavebné a kolaudačné konanie (podľa t.č. platného zákona).

KOŠICKÝ A PREŠOVSKÝ KRAJ

Cieľom diskusie bola revízia pripravovaného Katalógu opatrení PZKO, ktorý má slúžiť ako pomôcka pre výber účinných opatrení do pripravovaných PZKO a IPZKO.

- Prvou riešenou témou bola doprava, zazneli názory najmä zástupcov samospráv a okresných úradov. Bol spomenutý fakt, že mesto Vranov nad Topľou zaviedlo MHD zdarma a na hustotu dopravy to efekt nemalo. Súvisí to aj s absenciou záchytných parkovísk a ich opomenutím v plánovaní výstavby. Ak je takéto záchytné parkovisko zriadené, chýba zosúladenie s grafikonom verejnej dopravy, čím sa komplikuje dochádzanie za prácou.
- Nesúlady je badateľný aj medzi autobusovou a železničnou dopravou, kde na seba často jednotlivé spoje nenadväzujú. Tento problém je avizovaný zástupcom samosprávnych krajov aj železníc pravidelne, jeho riešenie sa zatiaľ nenašlo, alebo nebolo uvedené do praxe.
- Poukázalo sa aj na postupné preferovanie cestnej dopravy pred železničnou aj v oblasti prepravy tovarov, čo vyúsťuje do postupného rušenia existujúcich železničných vlečiek v priemyselných areáloch.
- K možnému riešeniu problému diskutujúci odporučili zaangažovať IDS Východ, ako významného hráča v oblasti dopravy, spoluprácu SSC a NDS na prepájaní dopravných ciest, a taktiež by bolo nápomocné integrovanie cieľov do pripravovaných programov hospodárskeho a sociálneho rozvoja.
- V oblasti nemotorovej dopravy boli diskutované najmä komplikované majetkové pomery, ktoré brzdia výstavbu cyklistickej infraštruktúry v obciach a mestách. Čiastočné riešenie tohto problému spočíva vo využití pozemkového fondu. Popri budovaní samostatných cyklotrás je potrebné myslieť aj na ich kvalitu a dostatočnú šírku, a tiež ostatné prvky cykloinfraštruktúry, ako parkoviská pre nemotorovú dopravu.
- Viacerí diskutujúci sa stretli s problémom, že pri rekonštrukcii cestnej komunikácie pre motorové vozidlá, uvažovali aj s rozšírením cesty pre účely cyklotrasy, no zásadné pripomienky niektorých účastníkov konania, by takúto rekonštrukciu výrazne predražilo aj keď existujú ekonomicky schodnejšie riešenia.
- Diskutujúci sa zaoberali aj myšlienkou zapojenia VZZO alebo iných zástupcov súkromnej sféry do rekonštrukcie resp. výstavby cyklotrás, buď priamo alebo sprostredkované cez Environmentálny fond. To by mohlo viesť aj ku zvýšeniu nemotorovej dopravy, ako spôsobu dopravy do zamestnania.

- Pre krátkosť času nebolo možné dopodrobna rozvíť diskusiu ohľadom domáceho vykurovania. Spomínali sa najmä problémy s postihovaním znečisťovateľov ovzdušia, ktorí nedisponujú finančnými prostriedkami na peňažné tresty a iné represie nie sú použiteľné a slabé financovanie výmeny vykurovacích zariadení. MKO ako reakciu na túto informáciu priblížili prítomným pilotnú akciu výmeny kotlov v meste Jelšava.
- Všetci zúčastnení sa zhodli na potrebe osvetu v tejto oblasti, MKO ponúkli možnosť zúčastňovať sa na mestských a obecných akciách práve pre tento účel.
- Ako posledná bola prediskutovaná situácia s podhodnotením počtov zamestnancov na okresných úradoch, ktorí by sa mohli stopercentne venovať iba agende ovzdušia.

ŽILINSKÝ KRAJ

- Prezentácie o správnom vykurovaní vo firmách pôsobiach v regióne naklonených environmentálnym otázkam.
- Informovanie starostov v združeniach MOS o kompetenciách, ktoré im vyplývajú z nového zákona.
- Pri poplatkoch za znečisťovanie ovzdušia malými zdrojmi, ktoré stanovujú obce, by mali starostovia rozlišovať aké vykurovacie zariadenie občan používa – za vysokoemisné zariadenie by mal platiť vyšší poplatok.
- Je nevyhnutné vzdelávať zástupcov miest a obcí – o kvalite ovzdušia, znečisťujúcich látkach, zdrojoch znečisťovania ovzdušia, smogových situáciách... Pri týchto vzdelávaníach treba používať všeobecne zrozumiteľné výrazy, ak je nutné použiť odborný termín, treba ho zrozumiteľne vysvetliť. Účastníci diskusie sa vyjadrili, že preferujú prezenčnú formu školenia pred online formou.
- Opatrenia na zlepšenie kvality ovzdušia musia vychádzať z reálnych dát a ponúkať reálne možnosti.
- Opatrenia z PZKO treba aplikovať do územných plánov, aby sa stali záväznými.
- Na zníženie prašnosti v mestách a obciach, by sa malo podporovať zazelenanie striech budov.
- Odstupové vzdialenosti obytnej zástavby a priemyselných podnikov nemôžu byť iba odporúčané, musia byť striktné stanované zákonom, aby boli obe strany (podniky aj developeri) reálne nútení dodržiavať toto ustanovenie.
- Treba sa pri opatreniach zamerať na marginalizované komunity – napríklad na výmenu za vrece odpadkov im poskytnúť odrezky dreva (odpadové drevo z pily alebo z orezu mestských drevín).
- Podpora vzdelávania detí a dospelých v oblasti životného prostredia.
- Zlepšenie železničnej infraštruktúry a rozšírenie plynofikácie na Orave.
- Viac monitorovacích staníc kvality ovzdušia – aspoň informatívnych senzorov, ktoré by ukazovali aktuálne hodnoty znečisťujúcich látok na displeji pri obecnom úrade – pre vzbudenie záujmu obyvateľstva o tému kvality ovzdušia.
- Články do novin a do televízií o kvalite ovzdušia a zdravotných dôsledkoch zlej kvality ovzdušia.
- Stanoviť jednoznačný typ posypu ciest a stanoviť presný termín, dokedy bude povinnosť tento posyp odstrániť po skončení zimy.
- Zlepšiť pohodlie a dochvilnosť verejnej osobnej dopravy pre zvýšenie jej atraktívnosti.